

In memoriam

Anđelko Badurina (1935.–2013.)

Milan Pelc

Odlaskom svakog čovjeka gube mnogi na različite načine. Što je preminula osoba bila znatnija radom i karakterom, to više njih gubi. Anđelko Badurina bio je redovnik, svećenik i povjesničar umjetnosti. O tome koliku je prazninu odlazak Anđelka Badurine ostavio u životu njegove subraće i Crkve, možemo samo nagađati. No, kad je riječ o povjesničaru umjetnosti Anđelku Badurini, bolno smo svjesni da nam je zauvijek otišao dragi kolega i vrstan znanstvenik, u prvom redu specijalist na području sitnoslikarstva, kršćanske ikonografije, liturgike i hagiopografije, čovjek koji nas je sve obogatio svojim znanjem i dobrotom. Kao istraživač proveo je čitav svoj radni vijek na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, na kojem je radio od 1969. pa sve do umirovljenja 2004. godine. Između ostalog, na Institutu je obnašao dužnosti tajnika, a od svibnja 1971. do travnja 1972. bio je vršitelj dužnosti direktora. Njegov znanstveni rad, koji su poticali veliki učitelji Grgo Gamulin i Milan Prelog, započeo je istraživanjima srednjovjekovnih oslikanih kodeksa pravnog sadržaja u Dubrovniku i Dalmaciji (magisterij 1972.), da bi se potom posvetio istraživanju uloge franjevačkih samostana u urbanizaciji dubrovačkog područja (doktorska disertacija 1974). Premda se uvijek volio vraćati temama arhitekture i urbanizma, u njegovim je istraživanjima prevladala ljubav prema staroj knjizi. Omiljen mu je bio citat sv. Jeronima »Treba pisati knjige – i da ruka zaradi kruh i da se čitanjem nasiti duh.« (navodio ga je na latinskom: *Scribantur libri! ut et manus operetur cibum, et animus lectione saturetur*. Hieronimus, Ep. 125, c. 11). Tako su knjige koje su ispisali i oslikali pisari i sitnoslikari u samostanskim i laičkim skriptorijima srednjeg vijeka, sačuvane u hrvatskim zbirkama i knjižnicama, upravo bile predmetom njegovih studija. Premda je istraživao i glagoljašku baštinu, njegovo je pisanje o starim knjigama u prvom redu bilo okrenuto proučavanju povijesti minijature u Hrvatskoj, pa je zasigurno na tom području bio najbolji poznavatelj. Tu je postavio temelje na kojima drugi

mogu dalje graditi. Napisao je prvi i dosad jedini pregled iluminacija u Hrvatskoj koji posjedujemo (*Iluminirani rukopisi u Hrvatskoj*, objavljen 1995. na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku). Svijet starih knjiga i rukopisa bio je njegov *hortus deliciosus* u koji je vodio svakoga tko je znao cijeniti njegove slasti. Kao da se mogao uživjeti u muke i napore, radosti i užitke srednjovjekovnih pisara i sitnoslikara. Znao je citirati i prepričavati zapise glagoljaša na marginama rukopisa, na kojima su ostavili svjedočanstva o svom samozatajnom, iscrpljujućem radu, gotovo kao da je jedan od njih – ali u doba računala i digitalizacije. Međutim, upravo kao znanstvenik koji dobro poznaje povijest knjige i njezine mijene, shvatio je važnost digitalnog medija u suvremenoj zbilji. Zato je upravo u tom mediju ostvario svoj projekt *Hagiopografija Hrvatske* (2006.), koju danas imamo s računalnim programom i u obliku kako je on to pionirski zamislio i ostvario. U hagiopografiji, koja očekuje daljnje nadopune, evidentirano je oko 7000 svetih mjesta u našoj domovini. Zbog rada na tom projektu Anđelkov je radni stol na Institutu bio u istoj sobi s informatičarevim. Tu je sjedio okružen računalima i monitorima kao njegovi srednjovjekovni predšasnici kodeksima.

Daljnje veliko područje njegova znanstvenog doprinosa bila je kršćanska ikonografija. Anđelko Badurina s pravom je slovio kao jedan od najboljih poznavatelja kršćanske ikonografije i liturgike u Hrvatskoj. Bio je urednik jedinog *Leksikona ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (Zagreb, 1979. i još dva kasnija izdanja) koji posjedujemo na hrvatskom jeziku i kojim se svakodnevno služimo. Za *Leksikon* je osim brojnih natuknica napisao i uvodnu studiju o najvažnijim izvorima za kršćansku ikonografiju. *Iluminirani rukopisi i Leksikon ikonografije* njegov su velik i neprocjenjiv dar hrvatskoj povijesti umjetnosti i kulture, no postojalo je još jedno, gotovo intimno polje njegova rada, povezano s franjevcima trećorecima i njihovom uporabom glagoljice.

Proučavajući njihov život i njihovu pismenost, prepisao je, transkribirao i komentarima popratio izvorne i dragocjene samostanske knjige na glagoljici – *Datja i pridatja: knjige primitaka i izdataka samostana u Martinšćici na Cresu* (1995.) odnosno *Inventar samostana sv. Marije Magdalene u Portu na Krku (1734.–1878.)*, objavljen 2013. – kao vrela za proučavanje života franjevac i puka među kojim su živjeli.

Anđelo Badurina imao je široke poglede i jasan um, njegov je izraz odlikovala kratka i precizna rečenica kojom je zapisivao samo ono što je bitno. Moglo bi se reći da je za sve probleme tražio i najčešće nalazio jednostavna rješenja koja su svjedočila o golemom rasponu njegova znanja, posebice kad je riječ o istraživanjima kojima se kao znanstvenik posvetio. Iza skromnog, susretljivog i vedrog karaktera

Anđelka Badurine stajala je stroga ozbiljnost znanstvenika i posvećenost duhovnika. Njegova je duhovnost na fin, učen i nenametljiv način bila spojena s duhovitošću, jer u njemu je djelovala svijetla i smirena sabranost čovjeka kojemu ništa ljudsko nije strano ni odbojno. Potrebno je stoga da u ovom kratkom sjećanju na kolegu, učitelja i prijatelja, ostane barem naznačen trag koji su ostavile mnoge godine druženja i rada, trag koji će s vremenom neminovno izblijediti. Međutim, poput svojih humanističkih predšasnika, Anđelko Badurina vjerovao je u načelo izraženo devizom: *Vivitur ingenio, caetera mortis erunt* (Od čovjeka ostaje ono što je stvorio svojim duhom, ostalo umire). Djela kojima je dao doprinos hrvatskoj povijesti umjetnosti i kulture jamstvo su da će Anđelko Badurina još dugo živjeti u našoj zajednici.